

Asia: VN/33301/2025

Työ- ja elinkeinoministeriön lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle työnhakijan avointen korkeakouluopintojen aikaista työttömyysturva-oikeutta koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

1. Yleiset kommentit

Helsingin yliopisto kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta hallituksen esitykseksi.

Työttömien opiskelumahdollisuuksien laventaminen ja hallinnollisen taakan keventäminen ovat kannatettavia tavoitteita. Yleisenä huomiona voidaan mainita, että avoimen korkeakoulun opinnot ovat maksullisia, mikä oletettavasti rajoittaa ainakin osittain työttömien opiskelua avoimessa korkeakoulussa. Luultavimmin he suorittavat yksittäisiä opintojaksoja tai -kokonaisuuksia oman osaamisensa kehittämiseksi ja työllistymisedellytystensä parantamiseksi.

Lausunnon pyytjä on pyytänyt huomioita muutoksista vain kahteen lakiin, vaikka muutoksia esitetään kolmeen. Helsingin yliopisto haluaa antaa huomionsa myös kolmanteen eli lakiin kotoutumisen edistämisestä.

Nykyllä lainsäädännön mukaan alle 25-vuotiailla kotoutujilla on mahdollisuus opiskella avoimia korkeakouluopintoja työttömyysetuudella tuettuina omaehtoisina opintoina. Hallituksen esityksen tietojen perusteella opiskelu on ollut vähäistä, mutta siinä ei avata, mitkä ovat siihen syynä (tiedottamisen ja muun palvelun haasteet, kieliongelmat, kotoutujien kiinnostuksen puute?).

Useiden selvitysten mukaan maahanmuuttajan/kotoutujan työllistyminen on usein monin verroin vaikeampaa kuin kantaväestön (tuoreimpia esim. Kotoutumispalveluiden valtakunnallinen vuosikatsaus 2025, KEHA-keskus ja Maahanmuuttajanaisten työllistyminen, E2 Tutkimuksen selvitys

STTK:lle, 2025). Etniseen taustaan perustuva rekrytointisyrjintä vähenee Suomessa tuskastuttavan hitaasti.

Opiskelu, tai ainakin mahdollisuus siihen, on poikkeuksetta parempi vaihtoehto kotoutumisen ja työllistymismahdollisuuksien edistämisen kannalta kuin työpaikkahakemusten usein turhauttava tehtäily. Perustuslain yhdenvertaisuussäännös ei estä tietyn ryhmän positiivista erityiskohtelua silloin kun sillä turvataan tosiasiallinen tasa-arvo. Yliopisto pyytää ministeriötä arvioimaan uudestaan tämän muutosesityksensä yhdenvertaisuuslain 9 §:n (positiivinen erityiskohtelu) näkökulmasta.

2. Huomionne työttömyysturvalain muutoksista

Muutoksilla mahdollistettaisiin avointen korkeakouluopintojen suorittaminen rajoituksetta ilman vaikutuksia työttömyyden perusteella maksettavaan etuuteen, jos työnhakija on täyttänyt 25 vuotta. Alle 25-vuotiailla työttömillä työnhakijoilla säilytettäisiin nykyiset työttömyysturvalain säädökset rajatumista mahdollisuuksista opiskella työttömyysetuutta menettämättä avoimia korkeakouluopintoja. Esitetyillä muutoksilla kevennettäisiin myös hallinnollista työtä.

Esityksen tavoitteet ovat ymmärrettävät ja yleisellä tasolla kannatettavat. Tavoitteet ja toimenpiteet ovat pääosin linjassa keskenään.

3. Huomionne työvoimapaalveluiden järjestämisestä annetun lain muutoksista

Ei huomautettavaa.

4. Huomionne esityksen vaikutuksista ja vaikutusarvioista

Koulutuksen järjestäjän kannalta avoimeen korkeakoulutukseen, joka on merkittävin jatkuvan oppimisen opintotarjonnan tuottaja, kohdistuu samanaikaisesti useita erilaisia muutoksia ja muutospaineita (opintoseteli ilman opiskelupaikkaa jääneille, avoimen väylän tehostaminen osana opiskelijavalintaa, tutkinto avoimessa korkeakoulutuksessa, maksusääntelyn vapauttaminen). Jo vuosien ajan on koettu painetta myös tutkintoon johtavien opiskelupaikkojen lisäämiseen, joten korkeakoulut ovat tilanteessa, jossa on erittäin haasteellista arvioida kaikkien muutosten ristikkäisiä vaikutuksia.

Hallituksen esitykseen kirjatut toimenpiteet lisännevät jonkin verran opiskeluhaluutta avoimessa yliopistossa. Voitaneen ennakoida, että opiskelijavolyymit korreloivat kulloisenkin työllisyys/työttömyystilanteen kanssa: mitä enemmän erityisesti akateemisia työttömiä on, sitä useampia avoimet korkeakouluopinnot houkuttavat.

Yksi esityksen vaikutusarvion keskeisistä epävarmuuksista liittyy hallituksen puoliväliriihessä 2025 tekemään linjaukseen, jossa tutkinnon suorittaminen avoimilla korkeakouluopinnoilla tullaan myöhemmin mahdollistamaan. Tällä hetkellä avoimen väylän kautta siirtyy vuosittain tutkinto-opiskelijaksi noin 6 000 opiskelijaa. Määrä on nykyisin melko vähäinen, mikä rajoittaa mahdollista riskiä opintoetuksien korvautumisesta työttömyysetuudella.

5. Miten arvioitte tutkinnon suorittamista koskevan esityksen ja työttömien avoimen opiskelun

helpottamisen yhteisvaikutuksia? Pidätkö todennäköisenä, että avointen korkeakouluopintojen kautta tutkinnon suorittavien osuus tulee kasvamaan merkittävästi verrattuna nykyisen avoimen väylän volyyymiin?

Mahdollisen avoimena korkeakouluopintoina suoritettavan tutkinnon hinta tulee olemaan huomattavan korkea, kun se kattaa täyskattaisesti kaikki opetukseen, ohjaukseen ja opintohallintoon liittyvät kustannukset. Yliopisto pitää hyvin epätodennäköisenä sitä, että maksullisella korkeakoulututkinnolla nostettaisiin koulutustasoa tai vapautettaisiin tutkintoon johtavia aloituspaikkoja esimerkiksi ensimmäistä opiskelupaikkaa hakeville. Maksullisen tutkinnon kysyntä olisi myös hyvin alakohtaista. Todennäköisimmät seuraukset maksullisesta tutkinnosta olisivat opintohallinnon vaatiman byrokratian kasvaminen ja koulutuksellisen eriarvoisuuden lisääntyminen.

Hallitus nosti keväällä 2024 avoimen korkeakouluopetuksen enimmäismaksuja 15 eurosta 45 euroon yhtä opintopistettä kohden. Toistaiseksi maksuja on korotettu maltillisesti.

6. Miten arvioitte, että tutkinnon suoritusoikeus avoimien korkeakouluopintojen kautta muuttaisi opintomaksuja

Maksujen tulisi vastata todellisia kuluja eli maksut nousisivat.

Naarala Maikki
Helsingin yliopisto - Rehtori Sari Lindblom